

L'educació a Mollet durant la II República i la Guerra Civil (1931-1939)

Rosa Maria Securún i Fuster*

Resum

La II República va suposar en el camp de l'educació, com en molts altres aspectes, un trencament amb l'època anterior. La modernització del sistema educatiu va comportar l'adopció de nous mètodes d'ensenyament que posaven l'accent en l'aprenentatge i en el desenvolupament personal de l'infant.

En una primera etapa, els principals esforços del govern van ser per escolaritzar tots els infants, dignificar les condicions en què es trobaven les escoles i els mestres i, en el cas de Catalunya, introduir la llengua catalana a l'ensenyament. També es van fer avenços molt importants en la laïcitat i en la coeducació de nens i nenes. A Mollet, van proliferar el nombre d'escoles públiques i privades i es va projectar la construcció de dos grups escolars model·lics.

Però l'esclat de la Guerra Civil va obligar el Govern a afrontar nous problemes i es van aturar moltes de les transformacions que s'havien iniciat. Tot i això, l'educació no va deixar mai de ser una prioritat. La victòria franquista va acabar amb tots aquests aven-

ços i va suposar un retorn al passat que el sistema educatiu ha trigat molts anys a superar.

Paraules clau

Educació, escola, ensenyament, Guerra Civil, II República, mestres, Mollet del Vallès.

1. Introducció

Tenint en compte que el present volum de *Notes* és, de manera excepcional, un monogràfic dedicat íntegrament a l'educació, hem cregut convenient recuperar l'article publicat al número 28 (SECURÚN, 2013). D'aleshores ençà, la nova informació que hem anat recopilant a l'entorn d'aquesta temàtica ens ha permès revisar i introduir algunes modificacions a l'article, a més de reduir els passatges on es parlava de l'etapa anterior, que podeu trobar àmpliament tractats en l'article anterior.¹

No hi ha dubte que una de les millors aportacions del Govern de la Generalitat durant la II República va ser la dedicació al món de l'escola i dels mestres. Durant uns quants anys, Catalunya es va situar a l'avantguarda de l'edu-

*Mestra i psicopedagoga, rsecurun@xtec.cat

¹ SECURÚN, R.M. (2019). L'educació a Mollet entre dos segles: de la Revolució Industrial a la II República (1845-1931). *Notes*, 34.

cació i va intentar recuperar la identitat com a poble amb la creació d'un projecte global d'educació per al país. Va ser un període curt, vuit anys, molt complicat, ple de problemes, però amb resultats fantàstics. Fins i tot durant la Guerra Civil es va assolir un objectiu que fins aleshores havia estat una utopia: que tots els nens i nenes del país poguessin anar a escola.

2. El model d'educació de la República

Davant la necessitat d'afrontar els canvis socials que s'anaven produint en aquells moments al passar d'una societat rural cap a una altra molt més industrialitzada i a causa de la crisi econòmica, l'educació va començar a ser entesa com una eina fonamental per assegurar una transformació social i cívica. Calia una escola que preparés persones per viure en una nova societat, però sobretot es pretenia aconseguir una escola que formés ciutadans.

No es partia de zero: tota la feina i els esforços que s'havien fet des de la Diputació, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya per modernitzar l'educació primària serviren de base per crear un model educatiu propi.

Hi havia mestres que buscaven nous mètodes, noves formes d'ensenyar i van donar a conèixer el corrent pedagògic de l'Escola Nova. L'Escola Nova no va ser un moviment homogeni. No se cenyia a cap dogma, al contrari, era un moviment que investigava, que lluitava per no quedar-se anquilosat, en paraules de Narcís Masó, mestre gironí: "Per fer Escola Nova, el més essencial no és refer l'edifici, ni canviar les taules, ni substituir els llibres, ni suprimir els horaris. Per fer Escola Nova el més important és saber què és un infant. És saber com es desenvolupa la seva vida i fer que l'ensenyament vagi de cara a les

seves necessitats." (GONZÁLEZ, 1992). L'Escola Nova era una escola coeducativa i laica que volia respectar l'opció religiosa de cadascú, sense imposicions.

Per comprendre millor què es creia que era aquesta Escola Nova, hauríem de llegir els trenta punts que el 1912 va concretar Adolphe Ferrière, de l'Institut Rousseau de Ginebra. No calia complir-los tots. Per considerar que una escola formava part d'aquest moviment n'hi havia prou que en portés a terme la meitat i no calia escollir un mètode pedagògic concret: hi havia centres que seguien al peu de la lletra el mètode Montessori, però el més normal és que es barrejessin amb altres propostes: Freinet, Decroly, Dewey...

L'any 1931, amb la proclamació de la II República, la Generalitat va assumir l'obra de la Mancomunitat, la va mantenir, reorientar i la va portar a terme fins al final de la Guerra Civil.

Es va apostar per un ensenyament actiu on:

- Els infants se situaven al centre de l'aprenentatge i havien de començar a aprendre a partir del que tenien a l'abast, i amb el temps, l'àmbit d'atenció s'aniria ampliant del poble al país i del país al món.
- Es volien infants actius amb la curiositat sempre oberta.
- Els aprenentatges es fonamentaven en l'observació i l'experimentació.
- L'escola sortia de les quatre parets de l'edifici: sempre que es podia es feia classe a fora i sortides al camp, als boscos, al mar, als carrers, a les fàbriques, a les masies...
- L'escola havia d'estar atenta a les noves tecnologies i als canvis socials.

No hi ha dubte que durant la II República es va innovar i avançar en l'àmbit educatiu, però amb la creació del CENU (Consell Escolar Uni-

ficat de Catalunya) deu dies després de l'esclat de la Guerra i malgrat la revolta que va fer trontollar el país, el costat republicà no es va oblidar dels infants.

El CENU es va proposar el repte de trobar mestre i escola per a tots els nens, amb unes finalitats molt clares:

- Organitzar en edificis de la Generalitat l'escola unificada.
- Assegurar que tots els infants sense diferència de classe anessin a l'escola.
- Garantir una escola unificada: laica, gratuïta, coeducativa i catalana.
- Intervenir en la coordinació dels serveis d'ensenyament d'Estat, Ajuntament de Barcelona i Generalitat.

I un Pla General d'Ensenyament:

- L'ensenyament comença quan l'infant neix.
- És fonamenta en els ideals de treball, justícia social, llibertat i solidaritat humana.
- És un pla unificat i cíclic.
- Propugna l'acostament de les persones mitjançant la cultura.

Era un pla revolucionari que recollia les idees dels corrents pedagògics de renovació de Catalunya i dels corrents internacionals més avançats. En un clima de revolució i de Guerra Civil, el Pla General d'Ensenyament pretenia l'acostament de totes les persones mitjançant la cultura.

El CENU va fer una tasca molt important també en l'acolliment i l'atenció pedagògica als nens refugiats i en la creació d'escoles bressol.

A Mollet, el comitè local de l'Escola Unificada estava format per Eliseu Valls Ruiz i Jacint Marquina Ferrer, que era el regidor d'Ensenyament.²

3. Context polític i legislatiu des del punt de vista educatiu

Per entendre bé els canvis que es van produir a Mollet durant la República, cal recordar quin era el marc politicoleglatiu de la II República espanyola des del punt de vista educatiu.

El 14 d'abril de 1931 es proclama la II República espanyola i el govern republicà manifesta des del principi una preocupació prioritària pels temes educatius: "El gobierno provisional de la República sitúa en el primer plano de sus preocupaciones los problemas que hacen referencia a la educación del pueblo. La República aspira a transformar fundamentalmente la realidad española hasta lograr que España sea una auténtica democracia. Y España no será una auténtica democracia mientras la inmensa mayoría de sus hijos, por falta de escuelas, se vean condenados a perpetua ignorancia".

El 29 d'abril, dues setmanes després de la proclamació de la República, el govern provisional central publica un decret sobre la llengua. Aquest decret sobre el bilingüisme va permetre que el català entrés a l'escola i establia que a les escoles maternals, a les de pàrvuls i a les de primària, l'ensenyament es fes en la llengua materna dels alumnes. També disposava que els nens catalans, a partir dels vuit anys, havien de començar a aprendre el castellà.

A l'article 48 de la Constitució es va establir que: "L'ensenyament serà laic, farà del treball l'eix de la seva activitat metodològica i s'inspirarà en ideals de solidaritat humana". El març de 1932 es va suprimir la religió a les escoles. El juny de 1933 per llei es va prohibir que les congregacions i associacions religioses es dediquessin a l'ensenyament.

² Durant l'etapa de la Guerra Civil, va ser regidor per Esquerra Republicana de Catalunya d'Ensenyament, Serveis Socials i, en alguns períodes, també de Cultura.

En els primers mesos de la II República va començar a funcionar una Generalitat provisional i mentrestant es redactava l'Estatut d'autonomia a Núria. El 20 de juny es donava per acabat i el 2 d'agost el van votar els homes de Catalunya (les dones, que encara no tenien dret a vot, van recollir 400.000 firmes en suport del text).

En relació amb l'educació, a l'Estatut hi constava el català com a idioma oficial i s'establí que "correspondrà a la Generalitat de Catalunya la legislació exclusiva i l'execució directa en l'ensenyament en tots els seus graus i ordres".

Aquella proposta d'estatut es va enviar a les Corts de Madrid, que la va aprovar el 9 de setembre de 1932. L'article dedicat a l'educació va patir una sèrie de retallades i al final s'especificava que la Generalitat de Catalunya podria crear i sostenir els centres d'ensenyament que cregués oportú, en tots els seus graus i ordres, sempre d'acord amb el què disposa l'article 50 de la Constitució, que especificava: "L'Estat hi podrà mantenir o crear institucions docents de tots els graus en l'idioma oficial de la II República", és a dir, en castellà. A més, especificava que la Generalitat havia de pagar les escoles que creés amb els seus diners. Això implicava un sistema públic peculiar, amb una doble xarxa d'escoles, que en llocs com a Barcelona, amb el Patronat Escolar, podia convertir-se en una triple xarxa.

4. Les prioritats del consistori molletà en l'educació

A Mollet, des del primer moment en què es va constituir l'Ajuntament republicà (16 d'abril de 1931), una de les prioritats del consistori —com es pot veure en revisar les actes dels plens municipals— va ser resoldre les mancances que hi havia en matèria d'edu-

cació i va fer tots els esforços possibles perquè els infants del poble poguessin tenir l'educació que es proposava des del govern de la II República i de la Generalitat.

Per vetllar i portar a terme aquestes polítiques educatives, es va crear el Consell Local de Primera Ensenyança (9-12-1931), amb les següents funcions, segons consta en el llibre d'actes:

- Elaborar el calendari de vacances escolars i procurar-ne el compliment per part de tots els centres públics i privats per evitar diferències d'ensenyament.
- Tenir cura que els mestres que treballaven en centres privats tinguessin la titulació exigida per tal d'exercir el magisteri.
- Vetllar pel bon funcionament de l'escola graduada.
- Programar i ajudar a fer diferents activitats extraescolars.
- Donar indicacions per afavorir l'ensenyament laic a l'escola pública.
- Procurar que es portessin a terme les vacunacions i revisions mèdiques i promoure campanyes medicosanitàries.
- Sol·licitar la provisió de mestres en cas de vacants.
- Regular el procés de matriculació per tal d'evitar suspicàcies entre la població.
- Controlar el pressupost d'educació.
- Organitzar xerrades i conferències.
- Controlar el professorat.
- Vetllar per la seguretat dels nens i nenes.

El 21 d'octubre de 1832, aquest Consell estava format per Joan Castells, com a representant municipal i president; Guillem Vigo i Sara Ullastres, com a mestres; Antoni Balart, com a representant dels veïns, i Bonaventura Puigercós, que era el metge del poble.

Cal tenir en compte que les noves iniciatives s'havien de portar a terme amb els mestres que ja estaven treballant a les escoles i amb els nous que s'hi van anar incorporant. Això va provocar, com passa en tots els col·lectius, discussions, malentesos... L'Ajuntament, a través de la Comissió de Cultura i el Consell Local de Primera Ensenyança, va haver d'intervenir-hi diverses vegades (cal no perdre de vista que el moment polític era complicat, amb alternança política a l'Ajuntament en el denominat Bienni Negre).

Amb l'esforç de la majoria dels mestres, l'Ajuntament, els pares i diverses institucions del poble, les escoles de Mollet van anar canviant, van anar incorporant-se a les noves tendències de la renovació pedagògica i a nivell general es van fer molts esforços per millorar el nivell de cultura i d'educació de totes les persones.

Els principals esforços del consistori es van centrar en els objectius que exposen a continuació.

4.1. Escolaritzar el màxim nombre possible de nens i nenes

Les escoles que hi havia en aquells moments eren insuficients per escolaritzar tots els nens i nenes. Això va obligar l'Ajuntament a prendre mesures com:

- Proposar als mestres augmentar la ràtio d'alumnes per classe, fins a seixanta-cinc o setanta alumnes segons la capacitat de l'espai i fer una hora més de classe a canvi d'una gratificació de 1.000 pessetes anuals.
- Projectar la creació de dos grups escolars: es va proposar construir el grup A al final del carrer de la Pau amb Anselm Clavé (que s'acabava a l'actual parc de les Pruneres) amb vuit classes, dues biblioteques,

dues sales de treballs manuals, un museu, una sala d'inspecció mèdica, dues sales de dutxes i una piscina. L'arquitecte que va fer el projecte va ser Manuel Casas Lamolla. El grup B tenia una distribució semblant a l'A, però amb només una sala de dutxes i sense piscina. Aquests grup escolar es va començar a construir a l'avinguda de la Llibertat l'any 1937, però a l'estiu de 1938 es va haver d'interrompre per falta de materials de construcció. L'arquitecte que va fer el projecte va ser Garcia Alcañiz.³

Si s'haguessin arribat a portar a terme aquestes construccions escolars, el problema d'escolaritzar els infants de Mollet s'hauria resolt. La construcció responia plenament a la idea d'entendre les escoles com a "palau de cultura", amb tots els serveis necessaris per poder portar a terme un projecte educatiu innovador i de qualitat.

69

Figura 1. Avantprojecte de grup escolar. Font: AHMMV

- Parlar amb les autoritats competents: delegats regionals de Primera Ensenyança, Inspecció... per a la creació de noves escoles i per reclamar el professorat necessari per cobrir les vacants.

³ AHMMV. Acta del Ple Municipal del 8 d'abril de 1937

S'ha trobat documentació on s'explicita que "a proposta del Sr. Joan Castells s'acorda dirigir-se a l'inspector de 1a ensenyança exposant-li l'estat d'abandó de l'ensenyament primari i demanant la ràpida provisió de les places vacants".

- Buscar espais adequats: fer contractes de lloguer per poder-hi instal·lar aules provisionals.
- Intervenir perquè es respectés la llista de preinscripció dels nens i nenes a les escoles (hi van haver molts problemes amb les famílies que mostraven molt interès en escolaritzar els seus fills).

4.2. Afavorir un ensenyament català, laic, coeducatiu i participatiu

70

Hi havia un marc legal que calia portar a la pràctica. L'Ajuntament va donar suport als mestres, a les escoles i a les institucions culturals, i estava alerta de com es desenvolupava aquest procés tot recordant les normatives, enviant les orientacions que la Conselleria d'Educació de la Generalitat donava sobre el funcionament de les escoles i recordant el que ells creien que se'ls havia de demanar als escolars.

En les orientacions que el regidor d'Ensenyament i Cultura Sr. Marquina va enviar a les escoles el 9 de juny del 1937 en relació amb el que s'hauria de demanar als escolars, trobem:

"S'ha de ser puntual a l'hora d'entrar a l'escola, saludar als companys mestres i respectar-los, ocupar el lloc de treball corresponent, parlar amb veu molt baixa i solament quan sigui molt necessari, fer l'esforç de que la taula de treball, les llibretes i els llibres estiguin sempre nets, a l'hora d'esbarjo abstenir-se de cridar i de tota classe de jocs que puguin donar molèsties als altres, volguer-se i respectar-se amb tots els

alumnes de l'escola, estimar i respectar l'escola, patis i jardins com si fossin propis, no tirar papers ni tinta a terra ni altres objectes que puguin desmerèixer les classes; durant les hores de classe no es podrà entrar ni sortir de les aules doncs es molestarà als altres". Acabava recordant que "quan se surti de l'escola i es vagi pel carrer sempre cal observar aquestes normes escolars i pedagògiques modernes" i si es fa així "donaran l'alt exemple de deixar ben alta la cultura del nostre poble i dels nostres mestres".

En relació amb les escoles, dona a conèixer la circular que la Generalitat proposa per al funcionament de les escoles on s'explicita que "els mestres estan obligats a secundar activament les iniciatives i normes que dicti la direcció de l'escola, que hauran estat abans exposades i debatudes en reunió amb els mestres; l'escola obrirà 30 minuts abans de l'hora d'entrada dels nens i els mestres podran fer torns de guàrdia de vigilància; l'esbarjo és per als infants i no per als mestres i es procurarà vigilar, orientar i àdhuc prendre part en els jocs tot respectant sempre la iniciativa i llibertat dels nens; els mestres hauran de fer un llibre diari de classe i de preparació de lliçons; tindran dues reunions setmanals conjuntament amb la direcció de l'escola per donar compte de la marxa i funcionament de les classes; també se celebrarà una reunió mensual dedicada exclusivament al comentari i discussió de llibres, publicacions, etc. d'interès pedagògic i cultural".

Aquestes orientacions acaben explicitant que: "Els mestres hauran de tenir sempre en compte que tota la vida de l'escola ha de desenvolupar-se en un ambient d'amor i satisfacció, conscients de tots els interessos dels nens i posaran al servei d'aquesta finalitat tots llur sensibilitat humana i educadora".

4.3. Procurar l'arrelament dels mestres al poble

Una forma que es va pensar que podria anar bé perquè els mestres s'integrassin a Mollet, així com per evitar retards i absències per problemes de transport, va ser obligar-los a viure en el poble. Per això el consistori es va comprometre a pagar-los el lloguer i projectar habitatges per a mestres. Es va controlar que realment els mestres visquessin en el poble.

En un primer moment es va projectar un edifici de sis habitatges i més tard es va refer el projecte en vuit cases al carrer d'Anselm Clavé i vuit més a l'avinguda de la Llibertat. Els habitatges es van projectar en aquests espais perquè els mestres poguessin viure a prop de les escoles on haguessin de treballar, és a dir, se situarien a prop d'on s'havien projectat els grups escolars.

Com que no es van poder arribar a construir els grups escolars projectats, es va acabar fent únicament un edifici entre els carrers de Prats de Molló i l'avinguda de Catorze d'Abril (actualment entre els carrers Batlle Tura i Palaudàries) en uns terrenys que l'Ajuntament va comprar l'any 1931 a Emília Camps i Ramon Pujol. El projecte el va signar l'arquitecte municipal Manuel Casas Lamolla i el contractista de l'obra va ser Vicenç Cercós Agustín. La planta baixa i el primer pis van ser construïts per l'Ajuntament l'any 1937. La planta superior es deu a una ampliació molt posterior, de l'any 1955. Des de la inauguració es va destinar a habitatge dels mestres que treballaven als Col·legis Nous.

4.4. Prendre iniciatives o donar-hi suport

Es podria dir que l'Ajuntament va debatre i intentar donar suport a totes

les iniciatives que en relació amb la cultura i a les escoles en general se li proposaven, sempre que seguissin les directrius que es donaven des de la Generalitat. En va donar suport a moltes i també se'n van proposar d'altres.

Organitzar semicolònies

Les semicolònies eren activitats d'estiu que es portaven a terme en horari de nou a dotze del matí i de tres a cinc de la tarda, del 15 de juliol al 15 de setembre. S'acabaven amb la festa major de les semicolònies i una exposició dels treballs fets. Les proposava i les pagava l'Ajuntament per a tots els infants de les escoles nacionals i les van organitzar alguns mestres d'aquestes escoles.

El 21 de juliol 1932 es va aprovar la creació en forma d'assaig d'una semicolònia escolar per a nens i nenes de les escoles nacionals⁴ i es va decidir "pagar 150 pta. mensuals a cada mestre o mestressa que les portessin a terme (Lluïsa Moreno Sánchez, Dolors Roca Esteve, Andreu Sisó Gimeno, Antoni Monclús Torá i Antoni Monclús Papasseit)".

71

Figura 2. Francesc Macià passejant per Mollet durant les semicolònies de l'any 1932. Font: ANC

⁴ En aquell moment, a Mollet, l'única escola nacional (pública) eren els Col·legis Nous, una escola inaugurada l'any 1925 com a Escola Nacional Graduada de Nois i Noies.

La corporació municipal va assistir a la conferència cultural per difondre l'obra de les colònies el 12 d'agost de 1932 al local d'espectacles de la Cooperativa d'Obrers de la Teneria Moderna Franco-Española, conegut com el Tabaran.

Les semicolònies de l'any 1932 són les que es recorden més perquè el president Macià les va anar a veure el 23 d'agost i, naturalment, va constituir un gran esdeveniment per a tot el poble.

Els mestres que organitzaven les semicolònies havien de presentar el projecte i la memòria a l'Ajuntament. A l'Arxiu Municipal es conserva una memòria completa de les que van organitzar i portar a terme els mestres Pepita Roca, Montserrat Sobré, Joana Barcala, Esteve Masclans, Pere Masclans, Paulí Garcia i el director i secretari elegits entre ells (Pere Masclans i Esteve Garcia, respectivament).

72

L'any 1934 s'hi van inscriure 342 nens i nenes, i l'any 1935 es va nomenar Josep Virgili Andorrà com a director, amb un sou de 400 pessetes mensuals i els mestres Tomàs Bartrolí i Josep Munguet amb un sou de 300 pessetes; a Josefina Lapasset Cariteu amb 250 pessetes, i Joana Barcala amb una gratificació de 50 pessetes.

Segons consta en la memòria de les semicolònies, l'objectiu era que: “les vacances deuen representar en les nostres escoles, solsament un canvi d'activitat i de dinamisme i no el descans i la peresa per substituir el treball i l'activitat. La finalitat és la de complementar el treball del curs escolar que ha acabat, en pro d'una educació feliç, forta i lliure”. I continua: “en totes les tasques hom respectarà l'esperit d'iniciativa i el gust artístic de l'infant. El mestre es limitarà a guiar-lo i a orientar-lo. Una bona educació no és possible sense una bona llibertat”.

Els infants estaven organitzats en sis grups i cada grup estava supervisat per un mestre. Cada equip tenia una bandera i un nom i s'organitzaven en una junta de govern amb tants individus com grups, més dos que actuaven com a president i secretari. Es reunien un cop a la setmana i havien de prendre els acords per unanimitat. Un cop al mes es feia l'assemblea.

Les activitats que es varen portar a terme tenien relació amb l'educació física: exercicis respiratoris, esports, joc lliure, excursions i passejades setmanals. L'educació manual: marqueteria, dibuix i pintura, modelatge i repujats,

Figura 3. Joc de trencar l'olla al pati dels Col·legis Nous durant les colònies d'estiu de l'any 1931. Font: AHMMV

teixits i labors i l'educació estètica: cant i rítmica, lectures escollides, estudis de la natura.

Organitzar colònies

L'objectiu de les colònies era enviar els nens i nenes durant quinze dies al mar o a la muntanya, a un lloc diferent d'on vivien. Algunes persones de Mollet recorden que se'n van anar a Arenys de Mar, Malgrat, Moià... Se'n van fer des de l'any 1932 al 1936. Els autocars sortien de la plaça de la República, davant de l'església. Alguns dels mestres que les van organitzar van ser Valerià Martínez, Felip Muñoz, Paulí Garcia, Manuel Tubert, Llorença Giménez, Joana Barcala, Irene Gelabert i Perpètua Jiménez.

Figura 4. Alumnes dels Col·legis Nous, davant de l'antiga església de Mollet, a punt de sortir de colònies l'any 1933. Font: AHMMV

Participar en campanyes per afavorir la infància

El 13 de març del 1933 la Generalitat va crear el segell pro-infància, un segell sense valor de franqueig que es podia enganxar a sobres, factures, paquets... Era una única imatge que es canviava cada any i que es va vendre les primeres tres campanyes de l'1 de desembre al 6 de gener al preu de 5 cèntims i del 25 d'abril a finals de maig a partir de la quarta campanya per causa de la guerra, al preu de 10 cèntims. La finalitat era recaptar di-

ners per atendre la higiene social dels infants.

L'origen d'aquest segell data de l'any 1904, en què el funcionari de correus danès Einer Holbøll va proposar al seu govern la creació d'un segell d'adquisició voluntària per prevenir i organitzar la lluita contra la tuberculosi. A imitació seva es van posar en circulació els segells pro-infància a Suècia l'any 1905, a Holanda el 1906, a Alemanya i als EUA el 1907. També va servir per crear sanatoris, preventoris, guarderies infantils...

A Catalunya es va posar l'accent en la prevenció, en difondre les recomanacions d'higiene social infantil fins que la població en general i els infants en particular les interioritzessin i les incorporessin a la seva vida ordinària com una cosa natural i imprescindible (per això era tan important la implicació dels mestres i dels metges).

Amb els diners recaptats a Catalunya es van poder crear guarderies, dispensaris de puericultura i tuberculosi, sanatoris, preventoris, etcètera.

En totes les campanyes hi van participar moltes poblacions de Catalunya, entre elles Mollet, i en tenim constància per les cartes datades el gener de 1938, enviades pel Comitè Segell Pro-Infància, adreçades a les escoles i als mestres perquè fessin propaganda dels cartells i parlessin a l'alumnat de les mesures d'higiene. També s'ha trobat una circular on es demana la liquidació dels segells venuts a Mollet i una altra on es donen les gràcies per la recaptació de 687,50 pessetes.

Distribució de llet

Es va organitzar la distribució de llet del "Fons de Solidaritat Internacional de Barcelona" als nens i nenes de les escoles de Mollet a partir de l'any 1936 fins el 1939. Es va repartir a les esco-

les: Col·legis Nous, Acadèmia Ninou, Escola Nacional Llibertat,⁵ Grup Escolar Nacional Pi i Margall,⁶ Grup Escolar Nacional Francesc Macià⁷ i Parvulari Municipal Barcala.⁸

Campanyes de vacunació

Es demana que es facin campanyes de vacunacions de la verola i del tifus per a tots els nens i nenes de les escoles.

Creació de beques per a estudis superiors

Per poder anar a l'institut de Granollers o per cursar alguna especialitat, des de la Conselleria de Cultura es van crear quatre beques per a "infants pobres i que per la seva intel·ligència se'n facin mereixedors". La beca era per als sis cursos de batxillerat a 75 pessetes mensuals durant els mesos que duresin les classes.

74

Des de Cultura es van fer gestions per aconseguir beques del Ministeri d'Instrucció Pública i de l'Institut d'Acció Social i Universitari de la Generalitat i es van aconseguir tretze beques per un import de 200 pessetes mensuals cadascuna, matrícula gratuïta, llibres i el material escolar necessari a l'institut respectiu. També es van donar ajudes per a les despeses de transport dels escolars que es desplaçaven a Granollers per fer l'ingrés a l'institut de Segona Ensenyança.

L'objectiu era clar: que cap noi o noia de Mollet amb capacitat i interès per seguir estudiant deixés de fer-ho per raons econòmiques. S'han trobat

instàncies on se sol·liciten beques, el nom dels nois i noies que van aconseguir-les i anuncis en revistes locals per assabentar d'aquesta possibilitat a la població.

Creació d'estudis nocturns

Cal recordar que es venia d'una època en què el nivell d'estudis de la població en general era molt baix i així com era necessari aconseguir un nou sistema d'educació per a tots els infants de Catalunya tampoc no es podia oblidar la població en general; per això es van organitzar estudis nocturns. A les classes de nit del curs 1936-37 es van matricular cent setanta-cinc persones d'entre dotze a vint anys (només un en tenia vint-i-vuit).

Es va organitzar un curs gratuït per a tots els escolars de Mollet i també dels pobles veïns, de preparació d'especialitats: batxillerat, comerç, tenidoria de llibres, etcètera.

Totes les escoles privades oferien classes en horari nocturn o bé en hores convingudes, com es pot constatar en els anuncis apareguts en les revistes locals.

La majoria dels sindicats amb seu a Mollet també van oferir cursos i formació als seus afiliats.

Classes de català

Es van organitzar diversos cursos de català per a la població en general, segons recorden persones que van viure aquella època, però també es té cons-

⁵ Escola pública d'infantil i primària que va funcionar del 1936 al 1939 a l'av. Llibertat, 11-18.

⁶ Coneguda popularment com la cerveseria, aquesta escola pública es va habilitar durant la Guerra Civil, del 1936 al 1939, en un local que anteriorment havia estat un local de ball situat al carrer de Lluís Duran, 48-50.

⁷ Escola pública que va funcionar durant la Guerra, del 1936 al 1939, al local de l'Acadèmia Mollet, popularment Acadèmia Viñas, a l'emblemàtic edifici de l'av. Jaume I, 2-4.

⁸ Conegut popularment com ca la Barcala en referència a la parvulista Joana Barcala, aquest parvulari estava al carrer d'Àngel Guimerà, 9. Va funcionar des de 1933 fins a incorporar-se, l'any 1970, a l'Escola Nicolás Longarón.

tància d'una demanda del president del Centre Catalanista Republicà perquè l'Ajuntament organitzés un curs de català amb matrícula gratuïta per a la població. El consistori nomenà Josep Fortuny perquè es posés d'acord amb els peticionaris i organitzés el curs.

L'associació de pares i el professorat dels Col·legis Nous, segons la Comissió de Cultura de l'Ajuntament, va organitzar un curs de gramàtica catalana l'any 1934. El professor va ser Esteve Masclans Girvès. El curs constava de vint-i-cinc lliçons i hi podien assistir "individus d'un i altre sexe" majors de tretze anys. Es va impartir els dilluns, dimecres i divendres de 2/4 de 7 a 2/4 de 8 del vespre i la matrícula tenia un cost de 5 pessetes.

El 2 de maig de 1934, Joan Forment, mestre del Patronat Escolar de Catalunya, va fer una conferència pública a la sessió inaugural del curs a la sala d'actes de l'Ajuntament.

Donar suport a l'associació de pares i mares de les escoles de Mollet

Els pares es van creure la importància que l'educació tenia per als seus fills i van donar suport als mestres i a totes les accions i entitats que hi treballaven, d'una forma activa i crítica, fent propostes, participant en activitats i pagant una quantitat de 50 pessetes mensuals.

Van crear la revista *Inquietuds*, que va ser portaveu de l'associació de pares i alumnes de les escoles de Mollet, on van participar pares, mestres i nois i noies, Joan Ambrós i Lloreda⁹ i Jacint Marquina, que volia ser el portaveu de l'Escola Unificada de Mollet. Se'n van editar quatre exemplars, des del se-

tembre del 1937 al gener del 1938, i va deixar de publicar-se per manca de paper.

5. Canvis educatius assolits a Mollet durant la República

Els principals canvis que es varen observar en les escoles de Mollet varen tenir relació amb:

5.1. L'ensenyament en català

Des del setembre de 1931, el primer grau d'ensenyament es feia únicament en català i la resta en bilingüe. En els horaris del Grup Escolar Pi i Margall¹⁰ s'especifica: "El primer grup empren tots els treballs servint-se únicament de la llengua catalana. El mestrajament de les dues llengües l'aprenen quan formen part del grup segon. Allí els nens aprenen el català i el castellà per un procediment comparatiu".

5.2. La laïcitat en l'ensenyament

Des de l'Ajuntament es recorda als mestres que han de seguir les disposicions del Ministeri d'Instrucció Pública en relació amb l'ensenyament de la religió. El març de 1932 es va suprimir la religió a les escoles i el mes de juny, per llei s'impedia que les congregacions i associacions religioses es dediquessin a l'ensenyament.

5.3. La coeducació de sexes

Als Col·legis Nous, a partir de l'1 de gener de 1937 es fusionen l'Escola Graduada de Nois i la de Noies, adoptant el nom oficial d'Escola Nacional Graduada núm. 1, formada per sis graus i pàrvuls. Segons alguns testimonis orals sembla que en algun moment entre el

⁹ Activista cultural i polític del Mollet d'abans de la Guerra Civil. Del 1934 fins al final de la Guerra, fou regidor per Esquerra Republicana de Catalunya i fou el responsable de Cultura, Finances i Obres Públiques. Va marxar a l'exili i va morir a Abbeville (França) el 1992.

¹⁰ Escola pública que va funcionar entre els anys 1936 i 1939 al carrer de Lluís Duran, 87.

1937 i el 39, nens i nenes van arribar a anar junts dins la mateixa aula.

5.4. El tracte amb els nens i les nenes

Les persones de Mollet amb qui he pogut parlar, que van anar a les escoles de la República, un dels aspectes que més ressalten és la coincidència en el fet que els mestres ensenyaven més i millor, eren més “persones”, menys rígids, no castigaven tant...

El 29 de març de 1933 es va fer una reunió extraordinària de mestres als Col·legis Nous per tractar dels premis i càstigs a primer curs, perquè la direcció de l'escola havia rebut queixes en relació amb els càstigs corporals.

El Sr. Vigo (a qui es recorda com una persona extremadament severa), en relació amb els premis i càstigs opinava que “els premis són alabances quan s’ho mereixen, algun anís o caramel i avançar algun lloc a la secció quan han sabut millor el que s’ha ensenyat i per els càstigs cal fer servir la reconvençió i persuasió sempre, i quan reincideixi se’l posi de cara la paret i se’l deixi sense esbarjo i per últim s’ha d’avisar als pares”.

El director creia que “la tendència que s’ha de seguir a l’escola és desper-

tar en els nens l’amor per el treball i l’estímul imminent ha de ser la satisfacció que ha de sentir per complir amb el seu deure”.

5.5. Tipus d’ensenyament

A més d’ensenyar a llegir i escriure i les quatre regles, que és el que s’havia fet fins aquell moment, es nota un gran canvi en els continguts, tal com es pot constatar en els horaris que el professorat enviava al Consell Local de Primera Ensenyança a demanda d’aquesta institució l’any 1937:

A l’hora de llenguatge es fan exercicis gramaticals, redaccions, traduccions... La lectura es considera una eina important i es proposen lectures de trossos escollits, contes per a infants i diferents modalitats de lectura: silenciosa, en veu alta, comentada, lliure... En l’àrea de matemàtiques es tenen en compte els diferents aspectes: càlcul mental i escrit, operacions, solució de problemes, geometria. S’ensenyen ciències fisicoquímiques i naturals, amb converses o exercicis d’observació sobre coses i éssers, estudi de la vida de les plantes i animals més coneguts, geografia i història amb converses sobre fets actuals i associacions

76

Figura 5. Alumnes i professors dels Col·legis Nous en una sortida a Barcelona, any 1933. Font: AHMMV

Figura 6. Grup de nens fent gimnàstica als Col·legis Nous, any 1931. Font: AHMMV

amb el passat, estudi de la geografia del país i d'Europa... Es practica diferents tipus de dibuix: del natural, de memòria, d'inventiva, de còpia. A les nenes se'ls ensenya a fer labors. Es dona molta importància a la higiene i a l'educació física. Es manté intercanvi escolar amb nens d'una graduada d'Oviedo.

Es programen viatges d'estudis. Tenim referència d'un viatge a Barcelona amb alumnes del grau superior per les ressenyes globals del viatge, originals dels alumnes Joan Aliguer i Fidel Llobera, on es visiten museus, monuments històrics... Si el temps ho permet, fan sortides d'un dia o una tarda a can Torres, a Santa Perpètua, al riu Besòs...

La utilització de la biblioteca escolar es considera important. El 25 de gener de 1932 es concedeix permís a les nenes del grup escolar per accedir a la biblioteca (cal recordar que la coeducació no es va portar a terme fins el 1937). L'associació Els Uns i els Altres fa entrega de llibres comprats per a la biblioteca escolar.

Se celebren festes populars i patriòtiques: Sant Jordi, el dia de l'arbre, el dia de la República... A final de cada curs es fan exposicions dels treballs fets pels nens i les nenes a les escoles, obertes a tota la població, on es convida explícitament el consistori municipal.

6. Les escoles de Mollet

Per entendre millor quines escoles hi havia a Mollet durant la II República, cal diferenciar bé dos períodes: 1931-36 i 1936-39. Crec que és necessari fer-ho així perquè algunes escoles van canviar de nom, altres de titularitat i a més se'n van ampliar i crear de noves (el fet que la nomenclatura dels carrers també va canviar ha portat a algunes confusions).

6.1. Escoles del primer període (1931-1936)

6.1.1. Escola Unitària de Gallecs (anterior a 1893-1982)

El 1932, l'Ajuntament va demanar que l'escola de Gallecs passés a ser una escola nacional de pàrvuls i mixta, amb l'argument que ja tenia un edifici apropiat —inaugurat el 1927— i assumint que calia donar habitatge o gratificació a la mestra. El 16 de gener, la inspectora visita l'escola i dona el vistiplau. La primera mestra oficial va ser Purificació Ribas, coneguda com a Doña Purita, que va començar les classes el 22 de febrer de 1932 i va marxar el 2 de juliol de 1933. Va ser una etapa problemàtica i amb molts entrebancs. Joan Ros, en els seus dietaris (ANSO i CAMPOY, 2011) explica que es va barallar amb el carter, va castigar tots els nens i nenes de genolls, es va barallar amb l'alcalde pedani de Gallecs, Jaume Torres, i va marxar a viure a can Magre. Es va posar malalta i se'n va anar a La Marineta de Mollet; finalment, el mes de juliol va marxar.

Per l'escola van passar diverses mestres i va ser un període ple de desavinences. Cal esmentar que el Consell Local de Primera Ensenyança va negar la sol·licitud que havia fet una d'elles per anar a uns cursets, ja que al·legava que la persona que la substituiria no reunia els requisits legals. La mestra no en va fer cas, se'n va anar als cursets i dos mesos després va haver d'abandonar la feina.

El 15 de juliol de 1934 es publica a *La Vanguardia* una oferta de feina per a l'escola de Gallecs i el 24 d'agost s'informa del nomenament d'Assumpció Rin, que també va ser molt controvertida. Els pares de l'escola van demanar-ne el trasllat urgent perquè no estaven d'acord amb la seva actuació pedagògica i l'Ajuntament se'n va fer ressò.

Durant la Guerra, l'escola va acollir nois refugiats. En els dietaris de Joan Ros (ANSO i CAMPOY, 2011), s'enumeren les llistes de distribució del pa i les despeses d'escola d'aquests nois, que paga l'Ajuntament.

6.1.2. Col·legi de Teresa Alemany (1910-dècada de 1930)

Era una escola per als més petits, d'aquelles que —de manera genèrica— es coneixien amb el sobrenom d'escoles de caganers. Només sabem que Teresa alemany els atenia en una casa del carrer del Sol.

6.1.3. Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Acadèmia Ninou (1913-1963)

L'any 1931, el fundador i director del col·legi, Llorenç Marrugat Anglès, es jubila. El nou director serà l'Emili

Ninou Cot, que ja l'ajudava en els últims temps. Entre 1931 i 1939 s'anomenarà Acadèmia Ninou i, després de la Guerra, Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor.

A la dècada de 1930, l'escola es trasllada al número 15 de la plaça de la República (avui plaça de l'Església), en el primer pis de la casa de la família Solà, a tocar de La Marineta.

El record del Sr. Ninou resta ben viu a la memòria dels molletans, probablement més per les seves excentricitats que per la feina de mestre: molts recorden el xiulet amb què empaitava els nois, com intentava imposar-se... però altres persones el recorden amb agraïment, perquè acabada la Guerra va acceptar molts alumnes de famílies represaliades i mestres que no podien o no volien treballar a l'escola pública.

78

Figura 7. Alumnes de les monges, any 1935. Font: Família Mas Gómez

Figura 8. Alumnes de ca la senyoreta Carmela amb la professora Carmela Arbussà, any 1934. Font: Mercè Guasch Valldeoriola

6.1.4. Col·legi de Rossenda Fullerachs, Parvulari Municipal de Rossenda Fullerachs (1913-dècada de 1940)

El 12 de febrer de 1934, la Comissió de Cultura, a causa de la falta de places escolars per als més petits, va reconver- tir el col·legi privat de Rossenda Full- rachs Cortada en parvulari municipal. El 23 de març del 1936, la Comissió de Cultura autoritza l'Irene Gelabert com a mestre auxiliar, amb un sou de 1.800 pesetes anuals a canvi d'encabir-hi uns quants infants més.

Molta gent gran encara recorda el parvulari, que va estar en funcionament fins després de la Guerra i on hi anaven molts nens i nenes abans d'anar a l'escola.

6.1.5. Col·legi Lestonnac (les monges) (1917-actualitat)

Tot i ser una escola religiosa, durant la II República, es va mantenir oberta fins a l'inici de la Guerra Civil, quan es va requisar l'edifici per instal·lar-hi la seu principal dels milicians i es van

cremar els arxius del col·legi. Mentre va durar la Guerra va servir d'allotjament, lloc de reunions i, possiblement, s'hi va ubicar una biblioteca popular, ja que s'ha trobat documentació que situa una biblioteca en aquesta ubicació.

Les religioses es van veure obligades a deixar el convent el 20 de juliol del 1936. El 6 d'abril tornen unes quantes monges i al setembre de 1940 tornen a posar en funcionament l'escola.

6.1.6. Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela) (1922-1955)

L'any 1936, amb l'inici de la Guerra, el col·legi privat de noies de la Carmela Arbussà Coll fou col·lectivitzat i recon- vertit en l'Escola Nacional Llibertat.

Arran d'aquesta mesura, Carmela Arbussà va quedar sense recursos ni estalvis i va demanar una plaça oficial de mestra de la Generalitat, que se li va atorgar a Berga. Hi va arribar el 31 de març de 1937 i va tornar a Mollet l'1 d'abril de 1939. Recupera el col·legi i serà la mestra i la directora fins a la

seva jubilació, l'any 1955. Molta gent recorda que, durant les vacances d'estiu i també després de la jubilació, ensenyava a fer puntes de coixí al pati de casa seva.

6.1.7. Col·legis Nous (1925-actualitat)

Durant la II República, els canvis en l'única escola pública que hi havia a Mollet es van anar produint a diferents ritmes: el juny de 1931 s'inicia l'ensenyament en català dels primers graus; el març de 1932, es va deixar d'ensenyar religió; i, l'1 de gener de 1937, s'inicia la coeducació. Amb l'inici de la coeducació, l'Escola Nacional Graduada de Nois i Noies passarà a dir-se, de manera oficial, Escola Graduada Núm. 1. Després de la Guerra recuperarà el nom inicial.

Seguint la circular que la Generalitat va publicar en relació amb el funcionament de les escoles, en el llibre d'actes de la secció de nois, del 21 de setembre de 1932, s'explicita que els mestres s'han de reunir per parlar de temes pedagògics i de funcionament: examinar els textos editats en lectura, gramàtica i aritmètica, i posar-se d'acord amb els continguts que s'haurien de donar a cada curs perquè l'escola sigui realment graduada. El director explica que el primer grau l'ensenyament s'ha de fer en català i el segon, bilingüe... Sabem que els professors –si més no alguns– coneixien els mètodes pedagògics més innovadors, com així ho demostren els llibre de la biblioteca particular de la coneguda mestra Trinitat Falgueras, com per exemple, els dos volums de la col·lecció “La Nueva Educación”, de *Publicaciones de la Revista de Pedagogía* (1928): *El Método Decroly* i *El Método Montessori*.

Tothom coincideix en què es va produir un gran canvi sobretot en la relació mestres-alumnes: s'ensenyava millor, s'aprenia més, s'anava a la bibliote-

ca, es feia gimnàstica, sortides, es controlava la higiene... i tothom recorda bé les colònies i les semicolònies que es van portar a terme en aquest centre.

Tot i els esforços de l'Ajuntament i de la Generalitat perquè tots els nois i les noies estiguessin escolaritzats fins als catorze anys, hi havia nois i noies que es donaven de baixa per anar a treballar i el seu lloc era ocupat per altres que estaven sense escolaritzar.

El setembre de 1938, es constata que cada vegada hi havia menys alumnes als graus de quart, cinquè i sisè perquè els nens i les nenes s'havien d'ocupar de fer cues, anar a buscar llenya, ajudar en els treballs agrícoles, etcètera. La solució del col·legi passa per fer dues classes de pàrvuls i descongestionar els primers graus. Amb aquesta decisió no es perdria cap grau i quan la situació es normalitzés es recuperarien tots els graus.

6.1.8. Parvulari de cal Regino (anterior a 1930-dècada de 1930)

No sabem la cronologia exacta ni el nom oficial però els que el recorden sempre parlen del parvulari de Cal Regino. Era una escola de caganers, atesa per l'Agustina Soldevila, casada amb el sereno Rafael Pascual Mora, de cal Regino, que atenia els infants a casa seva, al número 6 del carrer de la Pau, amb entrada per la rambla de Fiveller.

6.1.9. Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) (1930-1972)

Durant la Guerra, el col·legi privat del mestre Jaume Tosquella Rubiol va quedar tancat. Després, reprèn l'activitat docent i l'ajudaran a classe la seva dona, Cristina Oliver, i més tard, la seva filla Pepita.

Jaume Tosquella farà classes fins l'any 1959, quan es jubila i traspassa el col·legi a Manuel Collazo Cajaraville.

Figura 9. Publicitat del Col·legi Sant Jaume, on s'hi veu que feia classes nocturnes.

6.1.10. Escola del Centre Racionalista (anterior a 1931-dècada de 1930)

Les escoles racionalistes seguien el corrent pedagògic que defensava el coneixement racional enfront del dogmàtic. Tot hi ser minoritàries, estaven molt ben valorades en els àmbits intel·lectuals i normalment estaven relacionades amb sindicats i ateneus obrers.

En el cas de Mollet, la revista *El despertar del Vallés* (núm. 1, octubre de 1931), en un article titulat "Educar es reivindicar" explica que l'Escola del Centre Racionalista es funda perquè els fills dels treballadors del Sindicat d'Oficis Varis de Mollet poguessin adquirir una veritable cultura, ja que en les escoles nacionals avui existents no tenien cabuda per manca de lloc i només tenien per escola el carrer. Era una escola gratuïta però en una de les actes del Ple de l'Ajuntament s'explicita que "el Sr. Castells, com a president de la Comissió de Cultura, proposa i així s'acorda retirar a partir del proper mes d'octubre, les subvencions municipals a les Escoles de Gallecs i del Centre Racionalista, per no complir els pactes d'ésser gratuïta l'ensenyança i per no encaixar a les orientacions dictades pel Ministre d'Instrucció Pública, respectivament".

Segons recorda el Ramon Coll, podria haver estat situada en el primer pis del número 64 del carrer de Berenguer III, a sobre de ca l'Alemanys. Aquesta adreça és coincident amb la redacció de la revista *El despertar del Vallés*, relacionada amb el moviment sindical i racionalista.

6.1.11. Escola de l'Agrupació Cultural Joventut (1931-dècada de 1930)

Gràcies a una nota publicada, l'octubre de 1931, a la revista *El despertar del Vallés* sabem que "l'Agrupació Cultural Joventut ha establert classes per adults en la seva seu social, tots els dies laborables, de 2/4 de 6 a 2/4 de 8 de la tarda".

En una reunió del consistori, anterior a l'obertura del centre, es donen explicacions de com es preveu que sigui el funcionament de l'escola, i a la demanda de subvenció feta pel president de l'Agrupació es decideix concedir-li una subvenció de 30 pessetes mensuals a partir de la seva obertura.

6.1.12. Acadèmia Mollet (cal Viñas) (1931-actualitat)

L'Acadèmia Mollet, coneguda popularment com cal Viñas o Acadèmia Viñas, fou fundada pel mestre Arcadi Viñas Prat, l'any 1931. Estava ubicada al número 2-4 de la Carretera (avui, l'avinguda de Jaume I), tot just a la cantonada amb l'actual rambla de Fiveller, on ara trobem una entitat bancària.

Era una escola graduada privada mixta, amb una amplia oferta d'estudis, on nens i nenes anaven plegats. Tenia parvulari i primera ensenyança, es podia estudiar comerç i batxillerat i també s'hi donaven classes nocturnes. Molts dels alumnes de l'Acadèmia Mollet venien dels pobles de la rodalia, amb bicicleta o a peu. El Sr. Viñas imposava serietat i respecte: "era un mestre molt recte però que ensenya molt bé".

Els primers anys de la II República, l'acadèmia va tenir molts problemes amb l'Ajuntament, bàsicament per dos aspectes: no tenia autorització oficial i no volia fer vacances. L'abril del 1934, el consistori molletà obre un expedient sancionador que implica una multa d'entre 50 i 100 pessetes i el tancament de l'acadèmia entre el 5 i el 10 d'abril. Els alumnes signen una carta on demanen que no es tanqui l'acadèmia. El conflicte es resol, al Jutjats de Granollers, quan l'Arcadi Viñas és declarat innocent.

Durant la Guerra, l'acadèmia fou col·lectivitzada i reconvertida en el Grup Escolar Nacional Francesc Macià. Inicialment, l'Arcadi Viñas es refugiarà a ca la Xica (Martorelles). Després anirà a Barcelona i d'allà a Valdealgofa (Terol), al saber que hi feien falta mestres. Marxa amb el títol de "Miliciano contra el Analfabetismo" i donarà classes a l'escola pública, amb dos mestres més. El 14 de març de 1938, l'exèrcit franquista va ocupar Alcanyís i ell s'hi va quedar. D'allà marxarà primer a Saragossa i, després, a la Torrocella d'Alcanyís, on serà nomenat secretari de l'Ajuntament.

El febrer de 1939, l'Arcadi Viñas torna a Mollet. Recupera la casa i l'acadèmia i ràpidament la torna a posar en funcionament.

6.1.13. Parvulari Municipal Barcala (1933-1970)

El Parvulari Municipal Barcala funcionava des de l'any 1933, en uns locals que l'Ajuntament va llogar, per cinc anys, a Antoni Pintor Sabadell, veí de Granollers. El 12 d'abril de 1934, la Comissió de Cultura va formalitzar el local a favor de l'Ajuntament. L'edifici, que amb diferents reformes encara existeix al carrer d'Angel Guimerà 11-15, és actualment la seu del Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD) Joana Barcala.

Joana Barcala Carbonell és la mestra més recordada del parvulari. Va néixer a Barcelona l'any 1893 i el 1922 ve a viure a Mollet, concretament al mateix carrer on s'obrirà el parvulari. Era una persona molt respectada, tant pels pares com pels infants. El parvulari tenia un pati on hi havia una font i, curiosament, és el que la majoria de persones que van anar-hi recorden.

82

Figura 10. Alumnes de l'Acadèmia Mollet, dècada de 1950. Font: Família Soldevila Mogas

Figura 11. Alumnes del parvulari ca la Barcala la dècada de 1930. Font: Família Garcia Campos

És molt probable que, tot i que no se n'ha trobat constància escrita, en aquest parvulari es portés a la pràctica el mètode Montessori, un mètode d'educació infantil molt conegut en aquella època que es basava en el respecte per l'infant i amb la seva capacitat d'aprendre. Pretenia desenvolupar el potencial dels infants a través dels sentits, en un ambient preparat amb un material determinat i amb l'ajuda d'un mestre competent.

Amb l'esclat de la Guerra s'amplià el parvulari. Joana Barcala hi consta com l'encarregada. El 24 d'octubre de 1936, la Comissió de Cultura autoritza l'Assumpció Fortuny Torrents, com a mestre auxiliar. Dos anys després, el 21 de gener de 1938, la Comissió també autoritza la Rosa Pujol Vallbona. Aquest equip de parvulistes treballarà fins al final de la Guerra.

6.2. Escoles del segon període (1936-1939)

Amb l'esclat de la Guerra canvien moltes coses. En l'àmbit educatiu ens trobem mestres que han de marxar al front, famílies desplaçades, bombarde-

jos de ciutats i pobles, mestres empresonats.

L'octubre de 1936 es crea el CENU i se suprimeixen les escoles privades i religioses. Aquesta supressió planteja al govern el problema de la seva substitució; per això es van haver de nomenar més de dos mil mestres per tot Catalunya. El CENU demana ajuda als ajuntaments i els recorda que els edificis que proposin han de ser independents de les escoles de l'Estat (circular del 10 de maig de 1937).

Les escoles que hi havia a Mollet eren insuficients i els pares són conscients que l'educació és un dret que tenen tots els infants. El desembre del 1937 hi havia a Mollet 1.167 nens i nenes per escolaritzar: 396 eren parvuls (241 anaven a escoles públiques i 155 no estaven escolaritzats i dels 768 que podien cursar estudis de primària només 474 estaven escolaritzats). Cal tenir en compte que amb la Guerra van arribar 91 nens i nenes refugiats.

El consistori, per donar resposta a la nova situació, va adoptar diverses mesures. D'una banda, s'amplien els dos

parvularis municipals: la mestra auxiliar Irene Gelabert donarà suport a Rosenda Fullerachs, i Assumpció Fortuny, a Joana Barcala. D'altra banda, es crearan noves escoles públiques.

6.2.1. Escola Nacional Llibertat (1936-1939)

L'Escola Nacional Llibertat sorgeix de la col·lectivització del Col·legi del Sagrat Cor de Maria, l'escola privada de Carmela Arbussà Coll.

6.2.2. Grup Escolar Nacional Francesc Macià (1936-1939)

El Grup Escolar Nacional Francesc Macià sorgeix de la col·lectivització de l'Acadèmia Mollet, l'escola privada d'Arcadi Viñas Prat. L'escola estava dividida en cinc seccions i parvulari.

6.2.3. Grup Escolar Nacional Pi i Margall (la cerveseria) (1936-1939)

El Grup Escolar Nacional Pi i Margall era una institució educativa modelica, que seguia les directrius proposades per la Generalitat. Estava ubicada en el conegut edifici de la cerveseria, un antic cafè concert, situat al número 48-50 del carrer de Lluís Duran.

El maig de 1937 hi anaven cinquanta-sis nens i nenes, d'entre tres i quinze anys, que rebien un ensenyament íntegrament en català. Els mestres eren la Maria Pi Carrasco i el Gabriel Pujol. També hi podria haver treballat la Pilar Llorenç Caballé.

Maria Pi Carrasco va estudiar magisteri a l'Escola Normal de Barcelona i va fer de mestra a l'Escola Blanquerna entre 1933 i 1935. L'any 1935 va venir a viure a Mollet, al casar-se amb el molletà Joan Mayol Solé. Quan va començar la Guerra es va oferir a la Generalitat per col·laborar en la tasca educativa al Vallès Oriental i el 19 de

març de 1937 va ser nomenada mestra del Grup Escolar Pi i Margall. Quan va acabar la Guerra va estar inhabilitada i se li va retirar la titulació per negar-se a manifestar-se de forma expressa com a addicta al règim.

Del mestre Gabriel Pujol en sabem ben poca cosa. Acabada la Guerra, com que no podia exercir a l'escola pública, va treballar alguns mesos a l'Acadèmia Ninou. Va participar en la vida cultural del poble i va escriure a la revista *Inquietuds*.¹¹

Figura 12. La mestra Maria Pi i Carrasco amb la seva filla M. Dolors l'any 1937. Font: Família Mayol

6.2.4. Escola del Centre Catòlic (1936?-1939)

Amb l'objectiu de trobar solucions al problema de l'escolarització, el 3 de novembre de 1936, el consistori molletà demana que s'habiliti l'antic Centre Catòlic (avui, rambla de Fiveller,

¹¹ Revista editada, entre 1937-38, per l'Associació de Pares dels Alumnes de les Escoles de Mollet.

3), que havia estat ocupat pel Sindicat Fabril i Tèxtil de Mollet, de la CNT. La resposta va ser que l'edifici es necessitava per fer una escola industrial que afavoriria la formació d'un miler d'afiliats.

6.2.5. Parvulari del carrer de Jacint Verdaguer (1936?-1939)

Probablement es van habilitar un parvulari al número 37 del carrer de Jacint Verdaguer però no s'ha pogut constatar.

6.2.6. Escola del carrer de La Pau (1938?-1939)

Probablement, el gener de 1938, es van habilitar unes aules al carrer de La Pau però no s'ha pogut constatar.

6.2.7. Escola especial per a refugiats (1938-1939)

Mollet va acollir noranta-un nens i nenes refugiats, que van ser escolaritzats. El mestre era el José Gil Ruíz i les classes es feien en castellà. Hi ha persones que creuen recordar que l'escola primer va estar ubicada en un primer pis del número 66 del carrer de Berenguer III i, després, es va traslladar al Centre Catòlic, per cessió del Sindicat Tèxtil i Fabril, de la CNT.

També sabem, per pagaments fets per l'Ajuntament per subvencionar material escolar i viatges a Barcelona, que hi van haver alguns nens i nenes refugiats escolaritzats al Grup Escolar Pi i Margall i a l'Escola Unitària de Gallecs.

El Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), del 17 de setembre de 1938, parla de la Residència Escolar per a Refugiats Ignasi Iglesias, que estaria situada a Mollet, però no s'ha pogut constatar.

7. Epíleg

Queda clar que durant el breu període que va suposar la II República es va

avançar molt en l'àmbit de l'educació a tot Catalunya i que a Mollet es va fer tot el que es va poder.

De quina manera hagués incidit en el nostre poble i en el nostre país aquest projecte educatiu que va quedar totalment estroncat durant l'època franquista? No ho sabem... El que és segur és que van haver de passar molts anys per tornar a recuperar moltes d'aquestes idees i intentar tornar-les a portar a la pràctica.

8. Bibliografia

- ALIGUER, J. (1992). Mollet en deute. Impremta Francisc. 115 p. Martorelles.
- ANSÓ, J. i CAMPOY, G. (2011). La vida rural a Gallecs. Dietaris de Joan Ros Herrero (1895-1978). Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 12. 292 p. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. (1990). Mollet del Vallès durant la II República: el bienni negre, 1934-1936. *Notes*, 4: 71-79. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. (1993). L'ensenyament públic primari a Mollet del Vallès durant la II República (1931-1936). *Notes*, 7: 123-136. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. i GARCIA-MORENO, C. (2002). Joan Ambrós i Lloreda. Per Catalunya i la Llibertat. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 7. 526 p. Mollet del Vallès.
- DURAN CAMPOY, S. i RIBOT GARCIA, M. "Solidaritat Catalana durant la Guerra Civil: els refugiats a Mollet del Vallès i Santa Perpètua de Mogoda". Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda, 2008.
- GÓMEZ, J.L. i SESMA, T. (2008). Construcció dels "Col·legis Nous". 1924/1925. *Notes*, 23: 57-70. Mollet del Vallès.
- GONZÁLEZ, J. (Ed.) (1992). L'escola nova catalana, 1900-1930. Eumo. 229 p. Vic.
- MASSAGUER, M.A. (1987). La segona república a Mollet. *Notes*, 1: 39-44. Mollet del Vallès.
- PORTELL, R. I MARQUÈS, S. (2006). Els mestres de la República. Ara llibres. 180 p. Barcelona.

- SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1981). Mollet, una mica d'història. Gràfiques Aster. 219 p. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1986). Cent històries, cent vides. L'Aixernador, edicions argentonines. 219 p. Argentona.
- SOLÉ TURA, J. (1987). Cent noves històries, cent vides més. L'Aixernador, edicions argentonines. 213 p. Argentona.
- SOLÉ TURA, J. (1988). Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà. L'Aixernador, edicions argentonines. 259 p. Argentona.
- SUÁREZ, M.A. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- Trias Maxencs, A. "El segell Pro-Infància a Catalunya". *Noticiari d'Activitats*. La Medecina Catalana.
- VIÑAS GIRALT, A. "La Família Viñas-Queixalós. Del 19 de juliol de 1936 al febrer de 1939". Inèdit. Mollet del Vallès.

Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès

Actes de plens municipals, del Consell Local de Primera Ensenyança, llibre d'actes de l'Escola Graduada de Nens, i diversa documentació referent a l'ensenyament local durant els anys 1931 a 1939.

Fonts orals

Ramon Coll (†)
 Dolors Estrada
 Pere Fortuny
 Pere Lluís
 M. Dolors Mayol
 Daniel Monserdà (†)
 Carmeta Tarrés
 Josep Vilà (†)
 Enric Viñas (†)